

مجمع آموزش غیردولته مکتب الصادق (ع)
تأسیس ۱۳۷۳

دیرستان مکتب الصادق (ع)

کانال تخصصی تاریخ من
@tarikheman3

منطقه ۱۸ تهران

تاریخ معاصر ایران

کلیه رشته ها (به استثنای ادبیات علوم

و انسانی - علوم و معارف اسلامی)

پایه یازدهم

تهیه و تنظیم از

مهدی رضا خادم‌لو

درس هجدهم

قیام ۱۵ خرداد

در این درس با چگونگی گسترش نهضت امام خمینی و قیام پانزده خرداد، تصویب لایحه کاپیتولاسیون و تبعید حضرت امام خمینی آشنا خواهید شد.

مرور درس پیشین

همان طور که در درس پیشین خواندید رژیم پهلوی، برای اجرای سیاست های آمریکا، دست به **رفراندوم** انقلاب سفید زد که باعث **اعتراض علما** و مردم شد، زیرا اجرای سیاست های آمریکا، علاوه بر **گسترش وابستگی کشور** و نابودی بنیادهای اقتصادی، منجر به **اسلام زدایی** نیز می شد.

حمله رژیم شاه به فیضیه

با نزدیک شدن **نوروز ۱۳۴۲** امام خمینی در اعتراض به سیاست های رژیم پهلوی اعلام **عزای عمومی** کرد؛ دیگر مراجع و علما نیز، از او پیروی کردند.

دوم فروردین ماه، در جریان برگزاری مراسم عزاداری شهادت **امام صادق(ع)** نیروهای **ساواک** و **کماندوهای «شاه»**، در لباس غیر نظامی به **مدرسه فیضیه قم** حمله کردند و عدهای از روحانیان را به شهادت رساندند و یا زخمی کردند.

فجایع رژیم شاه در مدرسه فیضیه

سربازان رژیم شاه در حمله به مدرسه فیضیه، درهای حجره ها را شکستند و قرآن ها و کتاب ها را پاره کردند و به بیرون ریختند.

آنان حتی به مجروحان بستری شده این ماجرا در بیمارستان قم نیز حمله بردند و آنها را در بیمارستان دستگیر کردند.

هدف رژیم از یورش به مدرسه فیضیه ایجاد ارباب و وحشت بود.

حمله رژیم شاه به مدرسه طالبیه تبریز

هم زمان با فاجعه مدرسه فیضیه قم، رژیم شاه به مدرسه طالبیه تبریز نیز حمله کرد و چند تن از مردم در این حادثه مجروح و شهید شدند.

اعلامیه امام خمینی در محکومیت رژیم شاه

بعد از فاجعه قم و تبریز، امام خمینی طی اعلامیه ای اظهار داشت:

«ناراحت نشوید. مضطرب نگردید. ترس و هراس را از خود دور کنید. دستگاه حاکمه با ارتکاب این جنایت، خود را رسوا و مفتضح ساخت و ماهیت چنگیزی خود را به خوبی نشان داد ... ما پیروز شدیم. ما از خدا خواستیم که این دستگاه ماهیت خود را بروز دهد و خود را رسوا کند.»

پشتیبانی شهرهای مختلف از حوزه علمیه قم

حادثه خونین فیضیه پیامدهای مختلفی داشت و برخلاف انتظار رژیم مبارزه را جدی و آشکارتر کرد.

روحانیون **تهران، قم، مشهد، اصفهان، شیراز** و برخی از دیگر شهرستان ها به منظور ابراز همدردی و پشتیبانی از حوزه علمیه قم به مدت **یک هفته** دست به اعتصاب زدند و از رفتن به مساجد و اقامه نماز جماعت خودداری کردند.

حرام کردن تقیه توسط امام خمینی

امام خمینی در اعلامیه معروف خود، شاه دوستی را با **غارتگری**، **جنایت** و **تجاوز** به احکام اسلام مساوی دانست و به نام ملت، نخست وزیر را **استیضاح** کرد و فرمودند: «من اکنون قلب خود را برای سرنیزه های مأمورین شما حاضر کرده ام».

رهبری نهضت همچنین **اظهار حقایق** را به هر قیمتی **واجب** و **تقیه** را **حرام** کرد.

سخنرانی امام خمینی در مدرسه فیضیه

در عصر عاشورای سال ۱۳۸۳ق مطابق با ۱۳ خرداد ۱۳۴۲ امام خمینی به مدرسه فیضیه قم رفت، تا درباره مسائل سیاسی روز، به ایراد سخن پردازد. گزارش مأمور ویژه ساواک که در محل حضور داشته، در این باره، گستردگی اعتراض مردمی و حمایت از امام خمینی را به خوبی نشان می‌دهد وی می‌نویسد: «در تاریخ قم چنین جمعیتی دیده نشده است. خمینی را مثل امام وارد کردند و تمام جمعیت آنچنان صلوات فرستاد که تا دو کیلومتر صدای آن‌ها شنیده می‌شد.»

دستگیری امام خمینی در ۱۴ خرداد ۱۳۴۲

یک روز پس از سخنرانی امام خمینی، در بامداد ۱۴ خرداد ۱۳۴۲، مأموران رژیم شاه امام خمینی را در خانه اش دستگیر و به تهران منتقل کردند. همزمان، چند تن دیگر از علمای شهرستان ها نیز دستگیر و زندانی شدند.

قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲

با انعکاس خبر دستگیری امام خمینی، در ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ موجی عظیمی از اعتراضات مردمی در قم به پا خاست. به دنبال آن، در تهران و شهرستان های ورامین، مشهد، قزوین، کاشان و شیراز، تبریز و اصفهان چند شهر دیگر نیز تظاهرات اعتراض آمیز به راه افتاد.

اسدالله علم، نخست وزیر، به فرمان شاه، دستور کشتار بی رحمانه مردم را صادر کرد. در تهران و قم دامنه تظاهرات بسیار گسترده بود.

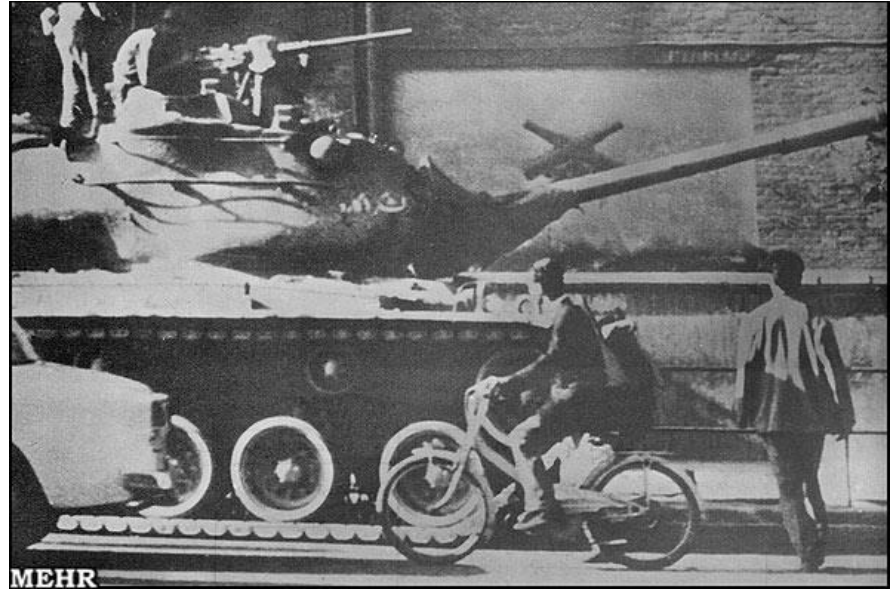

اعلام حکومت نظامی

به همین سبب با اعلام حکومت نظامی، **تانک ها** و **مسلسل** های سنگین به خیابان آمدند. در قم هواپیماهای نظامی بر فراز شهر به پرواز درآمدند.

حضور زنان در تظاهرات اعتراض آمیز قم چشم گیر بود. مردم خواستار آزادی امام خمینی بودند.

آیت الله مرعشی نجفی به میان تظاهرکنندگان رفت و اعلام کرد: «نخواهیم گذاشت آسیبی به خمینی عزیزمان برسد.»

درگیری خونین در قم

با حرکت روحانیون به سمت حرم حضرت معصومه،
درگیری و صدای رگبار مسلسل ها شدت یافت.
مأموران با محاصره تظاهرکنندگان آن ها را مانند
برگ پاییزی به زمین ریختند.
تنها در یک کوچه تعداد ۳۲ نفر شهید و مجروح
شدند.
اجساد شهدا در کامیون های نظامی به مقصد
نامعلومی حمل شد.

تعطیلی بازار تهران

در تهران، بازار تعطیل شد. مردم به سوی خیابان ها سرازیر شدند. دانشجویان دانشگاه تهران با شنیدن خبر دستگیری امام خمینی بلافاصله کلاس ها را تعطیل کردند و با شعار مرگ بر دیکتاتور، خواستار آزادی امام خمینی شدند که با نیروهای انتظامی مواجه شدند.

قتل عام مردم ایران

در جنوب شهر تهران دست های از
تظاهرکنندگان به سمت ایستگاه
رادیو حرکت کردند. با ورود **گارد**
شاهنشاهی، قتل عام صدها نفر از
مردم آغاز شد.

اسدالله علم، نخست وزیر، درباره
کشتار مردم در ۱۵ خرداد اعتراف
می کند که شاه نه تنها دستور
تیراندازی داد؛ بلکه از قتل عام مردم
پشتیبانی کرد.

نظر فردوست در باره تظاهرات ۱۵ خرداد ۴۲

شاه بعدها اعلام کرد که از بابت دستور تیراندازی در واقعه ۱۵ خرداد ابداً متأسف نیست.

به گفته ارتشبد فردوست، یکی از نزدیک ترین مشاوران امنیتی شاه، آن روز اگر تظاهرکنندگان، تظاهرات خود را ادامه می دادند، قطعاً شاه از کشور می گریخت.

ارتشبد فردوست

دلیل عدم موفقیت تظاهرات

نبود برنامه برای تظاهرات

خودجوش بودن حرکت اعتراض آمیز مردم
(بدون سازماندهی)

زندگانی امام خمینی

فرازه‌هایی از زندگانی امام خمینی رحمه الله علیه روح الله موسوی خمینی در بیستم جمادی الثانی ۱۳۲۰ق. برابر با چهارشنبه اول مهر ۱۲۸۱ش. همزمان با سالروز میلاد بانوی بزرگ اسلام حضرت فاطمه (س) در خانواده‌ای از اهل علم و مبارزه در شهر خمین دیده به جهان گشود. او وارث سجایای پدرانیش که نسل اندر نسل در کنار هدایت مردم به کسب معارف الهی کوشیده‌اند، بود. درحالی که کمتر از ۵ ماه از ولادت روح الله می‌گذشت، پدرش آیت الله سید مصطفی موسوی که در شهر خمین حامی مردم در برابر ظلم خوانین و حکام منطقه بود، در دفاع از مردم، مظلومانه به شهادت رسید. به این ترتیب امام خمینی از اوان کودکی با رنج یتیمی آشنا و با مفهوم شهادت روبه رو شد.

پس از شهادت پدرش دوران کودکی و نوجوانی را تحت سرپرستی مادر مؤمنه‌اش (بانو هاجر) که از خاندان علم و تقوا بود و هم چنین عمه مکرمه‌اش (صاحبه خانم) که بانویی شجاع و حق جو بود، گذراند.

دوران کودکی و نوجوانی روح الله همزمان با بحران های سیاسی و اجتماعی بود و از همان زمان او با مسائل سیاسی، دردها و رنج های مردم ایران آشنا شد. دیری نپایید که روح الله در سن ۱۵ سالگی از نعمت وجود آن دو عزیز نیز محروم گردید.

وی در سال ۱۲۹۸ش. پس از فرا گرفتن علوم مقدماتی عازم حوزه علمیه اراک شد. امام خمینی با بهره گیری از هوشی سرشار و استعدادی فوق العاده، رشته های مختلف علوم اسلامی را به سرعت طی کرد و علاوه بر فقه و اصول، فلسفه و عرفان را نیز در عالی ترین سطح نزد استادان برجسته آن زمان آموخت و در پی هجرت آیت الله العظمی شیخ عبدالکریم حایری یزدی در سال ۱۳۰۱ش به قم و تشکیل مرکزیت حوزه های علمیه، امام خمینی هم اندکی بعد مشتاقانه به قم مهاجرت کرد.

امام خمینی از سن ۲۷ سالگی به تألیف کتاب پرداخت. حاصل این تلاش، نگارش ده ها جلد کتاب در موضوعات مختلف فقه، اصول، تفسیر، عرفان، اخلاق، احکام و فلسفه است. امام خمینی در کتاب کشف الاسرار که در سال ۱۳۲۲ش. منتشر شد، به انتقاد از سیاست های استعماری و ضد اسلامی دوران ۲۰ساله رضا شاه پرداخت و هم چنین برای اولین بار در این کتاب به طرح مسئله «ولایت فقیه» و تشکیل حکومت اسلامی تأکید کرد. نخستین بیانیه سیاسی امام خمینی یک سال بعد (۱۳۲۳ش) صادر شد. وی در این بیانیه به طور آشکاری علمای اسلام و جامعه مسلمان را به قیام عمومی فرا خواند و زنگ خطر و بیدارباش را در برابر سیاست های استعماری قدرت ها به صدا درآورد.

پس از ارتحال آیت الله العظمی بروجردی مرجعیت امام خمینی فراگیر شد و مورد استقبال مردم ایران قرار گرفت. بسیاری از علما ایشان را به عنوان مرجع اعلم معرفی کردند. این درحالی بود که وی به شدت از مطرح شدن خویش به عنوان مرجع تقلید پرهیز داشت. امام خمینی در طول حیات پر برکت خود شاگردان زیادی تربیت کرد که می توان به متفکرانی چون شهید استاد مطهری، شهید آیت الله بهشتی و آیت الله خامنه ای اشاره کرد.

مقابله با انقلابیون

پس از سرکوب و کشتار مردم در قیام ۱۵ خرداد، موج دستگیری‌ها و تبعیدها در سراسر کشور آغاز شد و یاران امام خمینی یکی پس از دیگری روانه زندان و تبعیدگاه شدند و جوانمردانی چون **طیب حاج رضایی** و **حاج اسماعیل رضایی** که پیشتر تظاهرات مردم جنوب تهران، در ۱۵ خرداد بودند، پس از دستگیری و شکنجه‌های شدید تیرباران شدند.

با خاموش کردن شعله‌های قیام ۱۵ خرداد و درهم شکستن **قیام عشایر فارس** و اعدام سران آن‌ها که به پشتیبانی از نهضت امام خمینی و روحانیت برخاستند، احساس موفقیت در انجام اصلاحات مورد نظر آمریکا در محمدرضا شاه آشکارتر شد.

مهاجرت علما به تهران و تلاش برای آزادی امام خمینی پس از دستگیری امام خمینی و عده ای از علمای تهران و شهرستان ها، روحانیون شهرهای مختلف ایران و نجف، کربلا و کاظمین ضمن تعطیلی حوزه های علمیه، با صدور اعلامیه و تلگرام های متعدد ضمن محکوم کردن قتل عام و کشتار مردم عزادار و معترض در روزهای پانزدهم و شانزدهم خردادماه خواستار آزادی بیقید و شرط امام خمینی و سایر روحانیون شدند. این اقدام که به طور سریع و گسترده انجام شد، بی نتیجه ماند. تهدیدهای اسدالله علم نخست وزیر بر که اعلام کرده بود، روحانیون دستگیر شده از جمله امام خمینی را محاکمه صحرائی خواهد کرد، نگرانی آن ها افزود؛ چون براساس شواهد، احتمال می رفت که رژیم پهلوی اقدام به اعدام رهبر نهضت کند.

از این رو در تاریخ ۱۷ خرداد ۱۳۴۲ گروه زیادی از علمای برجسته سراسر کشور در اقدامی هماهنگ - همچون مهاجرت صغری و کبری در نهضت مشروطه - به سوی تهران مهاجرت کردند تا حمایت و وفاداری خود را نسبت به امام خمینی اعلام کنند. رژیم اقدام به ممانعت از مهاجرت علما کرد و حتی هواپیمای آیت الله میلانی را که از مشهد عازم تهران بود، در نیمه راه بازگرداند. سرانجام تحصن و اعتصاب ۱۴ روزه علما و تلاش آن ها موجب شد تا رژیم از محاکمه و تبعید امام خمینی عقب نشینی کند و پس از مدتی، امام را از زندان آزاد و به خانه ای در داودیه و سپس قیطریه شمیران منتقل کرده و تحت نظر مأموران امنیتی قرار داد. در طول مدت مهاجرت ۱۴ روزه علما، بازار تهران تعطیل بود.

دستاوردهای قیام ۱۵ خرداد

قیام ۱۵ خرداد دارای ابعاد ضد استعماری و ضد استبدادی بود که توانست به طور فراگیری توده های مختلف مردم را در صحنه مبارزه علیه رژیم دست نشانده پهلوی بسیج کند و به دلیل اعتقاد راسخ امام خمینی به حمایت از اسلام راستین که از سیاست جدا نیست، بذر فرهنگ مبارزه به عنوان یک تکلیف الهی در جامعه کاشته شد که ثمرات آن در پیروزی انقلاب اسلامی به بار نشست.

از دیگر پیامدهای قیام ۱۵ خرداد، افزایش رشد سیاسی در میان حوزه های علمیه و روحانیت و گرایش بیشتر روشنفکران و دانشگاهیان به ارزش های اسلامی به عنوان برافروزنده مشعل مبارزات سیاسی بود و در جهانی که لیبرالیسم غربی و مارکسیسم شرقی کارایی خود را در رهایی کشورهای تحت ستم از سلطه استبداد و استعمار از دست داده بودند، پیوستگی دین و سیاست ظهور کرد.

نتایج و دستاوردهای قیام ۱۵ خرداد

قیام ۱۵ خرداد ۴۲ همچنین جریان های مبارز دینی و غیردینی نشان داد که رژیم شاه از طریق مسالمت آمیز و در چارچوب قانون اساسی اصلاح ناپذیر است و برای مبارزه با نظام استبدادی و وابسته راهی جز مبارزه مستمر وجود ندارد.

قیام ۱۵ خرداد نقطه عطف مهمی در جنبش های تاریخ معاصر ایران و جهان اسلام به شمار می رود که شکل جدیدی از مبارزه را عرضه و آزمایش کرد و تجربه گرانقدری بود که توانست با رهبری امام خمینی مبارزه ملت ایران را تا دستیابی به پیروزی در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ تداوم و ثمر بخشد.

دولت حسنعلی منصور

با برکناری اسدالله علم از نخست وزیری و روی کار آمدن حسنعلی منصور، نسل جدیدی از سیاست مداران، قدرت را به دست گرفتند. آنها برخلاف پیشینیان خود، بیش از انگلستان، موافق و همسو با سیاست های آمریکا بودند. دخالت آمریکا در روی کار آوردن منصور موجب نگرانی دولت مردان حامی سیاست های انگلیس در ایران شد. منصور پس از دستیابی به قدرت، به تغییرهایی گسترده در عرصه مدیران کشور دست زد.

آزادی امام خمینی از زندان

دولت منصور برای انجام سیاست هایش نیاز به آرامش داشت. شاه با هدف جلب رضایت امام خمینی و ترس از رویارویی با قیامی دیگر، در هفدهم فروردین، ۱۳۴۳ ایشان را آزاد کرد. اما امام خمینی همچنان بر استمرار مبارزه پافشاری کرد.

بازگشت کاپیتولاسیون به ایران

با افزایش حضور آمریکایی ها و مستشاران و نظامیان آن ها در ایران، دولت حسنعلی منصور، ضمن تقدیم لایحه‌ای به مجلس شورا که قبلاً در دولت علم تنظیم و تصویب شده بود، برای مستشاران و نظامیان آمریکایی و خدمت کاران آن ها، درخواست مصونیت قضایی کرد (نظیر حق استعماری که در معاهده ترکمانچای برای اولین بار برای روس ها قائل شده بودند و موجب تحقیر ایرانیان شده بود که بعد از انقلاب بلشویکی ملغی شد.) در جلسه نیمه شب بیست و یکم مهر، ۱۳۴۳ با تطمیع و تهدید نمایندگان، بی سروصدا، این لایحه تصویب شد.

مخالفت امام خمینی صریح با قانون لایحه کاپیتولاسیون

به دنبال تصویب این لایحه، آمریکایی ها اعطای وام **دویست میلیون دلاری** به ایران را برای **خرید اسلحه** به تصویب رساندند. امام خمینی که از طریق یکی از کارمندان دبیرخانه مجلس در جریان تصویب لایحه **کاپیتولاسیون** قرار گرفته بود، طی یک سخنرانی بسیار مهیج که به قول یکی از محققان آمریکایی «یکی از مهم ترین بیانات سیاسی در ایران در این قرن» بود، به شدت **آمریکا و اسرائیل و شاه** را مورد حمله قرار داد.

سخنرانی امام خمینی علیه کاپیتولاسیون ۴ آبان ۱۳۴۳

فکر کنید و پاسخ دهید :

لایحه کاپیتولاسیون، آمریکایی های مقیم ایران را از چه امتیازاتی برخوردار می کرد؟

مطابق قرارداد وین که مربوط به نمایندگان سیاسی کشورها بود، برای کلیه نیروهای آمریکایی در ایران، به صورت یک جانبه، مصونیت قضایی ایجاد می کرد.

سخنرانی امام خمینی در باره کاپیتولاسیون

امام خمینی در مخالفت با تصویب لایحه کاپیتولاسیون اظهار داشت: «این چند روزی که مسائل اخیر ایران را شنیده ام، خوابم کم شده است. ناراحت هستم. قلبم در فشار است ... عزت ما پایکوب شد، عظمت ایران از بین رفت. عظمت ارتش ایران را پایکوب کردند. قانونی در مجلس بردند... اگر یک خادم آمریکایی، اگر یک آشپز آمریکایی مرجع تقلید شما را در وسط بازار ترور کند، زیر پا منکوب کند، پلیس ایران حق ندارد جلوی او را بگیرد! دادگاه های ایران حق ندارند محاکمه کنند، بازپرسی کنند، باید برود آمریکا! آنجا در آمریکا ارباب ها تکلیف را معین کنند».

دستگیری و تبعید امام خمینی

به دنبال اعتراض شدید و تند امام خمینی به تصویب لایحه کاپیتولاسیون، رژیم با برقراری حکومت نظامی در تهران و قم، در نیمه شب ۱۳ آبان ماه ۱۳۴۳ امام خمینی را در خانه مسکونی اش دستگیر و به **فرودگاه مهرآباد** تهران منتقل و به ترکیه تبعید کرد. تبعید امام خمینی علاوه بر واکنش مردم ایران که با تظاهرات و اعتصابات همراه بود، دارای بازتاب جهانی و واکنش شخصیت های علمی و سیاسی و دانشجویان ایرانی خارج از کشور بود.

FARS NEWS AGENCY

تبعید امام خمینی به ترکیه

حکومت ترکیه استفاده از لباس روحانیت را برای امام خمینی (ره) ممنوع کرده بود. به همین دلیل ایشان در دوران تبعید در ترکیه، از لباس شخصی استفاده می کرد.

ترور حسنعلی منصور

مدتی پس از تبعید امام خمینی و تحمیل فضای خفقان، یکی از اعضای هیئت های مؤتلفه اسلامی به نام محمد بخارایی، حسنعلی منصور را به جرم خیانت به کشور، در جلوی مجلس شورای ملی، ترور کرد که البته بعدا دستگیر شد و به همراه ۳ نفر دیگر از اعضای آن گروه تیرباران شدند و به شهادت رسیدند.

محمد بخارایی

حسنعلی منصور

جایگزینی امیرعباس هویدا در مقام نخست وزیری

آثار و نتایج نهضت بیدارگری اسلامی به رهبری امام خمینی (ره)

- ۱- ورود جدی اسلام سیاسی به روند بیداری اسلامی و عرصه مبارزه با دیکتاتوری و استعمار خارجی
- ۲- ورود آشکار مرجعیت شیعه به عرصه مبارزه با استبداد داخلی و وابستگی رژیم پهلوی به آمریکا و اسرائیل
- ۳- پیوند بیش از پیش حوزویان و دانشگاهیان و مخالفت صریح و عملی هر دو گروه با اقدامات دین ستیزانه رژیم پهلوی
- ۴- طرح اندیشه حکومت اسلامی بر پایه نظریه ولایت فقیه
- ۵- بازسازی کارکرد مسجد و منبر و تبدیل آنها به کانون های بیداری اسلامی

۱- حمله به مدرسه فیضیه قم و مدرسه طالبیه تبریز چه پیامدهایی به دنبال داشت؟

برخلاف انتظار رژیم، مبارزه را جدی و آشکارتر کرد. روحانیان تهران، قم، مشهد، اصفهان، شیراز و برخی شهرستان ها، به منظور ابراز همدردی و پشتیبانی از حوزه علمیه قم، به مدت یک هفته دست به اعتصاب زدند و از رفتن به مساجد و اقامه نماز جماعت خودداری کردند. امام خمینی در اعلامیه معروف خود، شاه دوستی را با غارتگری، جنایت و تجاوز به احکام اسلام مساوی دانست و به نام ملت، نخست وزیر را استیضاح کرد.

۲- دستگیری امام خمینی در خرداد ۱۳۴۲، چه واکنشی در جامعه ایجاد کرد؟

با انعکاس خبر دستگیری امام خمینی در ۱۵ خرداد، موجی عظیم از اعتراض مردمی در قم به پا خاست. به دنبال آن، در تهران و شهرستان های ورامین، مشهد، قزوین، کاشان، شیراز، تبریز، اصفهان و چند شهر دیگر نیز، تظاهرات اعتراض آمیز به راه افتاد.

۳- قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ چه دستاوردهایی داشت؟

- ۱- دارای ابعاد ضد استعماری و ضد استبدادی بود و توانست به طور فراگیر توده های مختلف مردم را در صحنه مبارزه علیه رژیم بسیج کند و بذر فرهنگ مبارزه به عنوان تکلیف الهی در جامعه کاشته شد.
- ۲- این قیام موجب بالا رفتن رشد سیاسی در میان حوزه های علمیه و روحانیت و گرایش بیشتر روشنفکران و دانشگاہیان به ارزشهای اسلامی به عنوان برافروزنده مشعل مبارزات سیاسی در جهان شد.

۳- قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ چه دستاوردهایی داشت؟

- ۳- به جریان های مبارز دینی و غیردینی نشان داد که رژیم شاه از طریق مسالمت آمیز و در چارچوب قانون اساسی اصلاح پذیر نیست و برای مبارزه با نظام استبدادی و وابسته، راهی جز مبارزه مستمر وجود ندارد.
- ۴- این قیام شکل جدیدی از مبارزه را عرضه و آزمایش کرد و تجربه گران قدری بود که توانست با رهبری امام خمینی مبارزه ملت را تا دستیابی به پیروزی ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ تداوم و ثمر بخشد.

۴- لایحه کاپیتولاسیون چگونه به تصویب رسید و مفاد آن چه بود؟

در جلسه نیمه شب ۲۱ مهر ۱۳۴۳، با تطمیع و تهدید نمایندگان مجلس شورا، بی سروصدا این لایحه تصویب شد. براساس این لایحه که در دولت علم تنظیم و تصویب شده بود، برای مستشاران و نظامیان آمریکایی و خدمتکاران آن ها در ایران، درخواست مصونیت قضایی شده بود و آنان از حقوق و مزایای قرارداد وین (مربوط به نمایندگان سیاسی کشورها) برخوردار می شدند.

۵- سه مورد از آثار و نتایج نهضت بیداری اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) را بنویسید.

۱- ورود جدی اسلام سیاسی به روند بیداری اسلامی و عرصه مبارزه با دیکتاتوری و استعمار خارجی ۲- ورود آشکار مرجعیت شیعه به عرصه مبارزه با استبداد داخلی و وابستگی رژیم پهلوی به آمریکا و ۳- پیوند بیش از پیش حوزویان و دانشگاهیان و مخالفت صریح و عملی هر دو گروه با اقدامات دین ستیزانه رژیم پهلوی ۴- طرح اندیشه حکومت اسلامی بر پایه نظریه ولایت فقیه ۵- بازسازی کارکرد مسجد و منبر و تبدیل آنها به کانون های بیداری اسلامی

سوالات متن

۱- چرا اجرای سیاست های آمریکا در مورد انقلاب سفید مورد اعتراض علما واقع شد؟

زیرا اجرای سیاست های آمریکا، علاوه بر گسترش وابستگی کشور و نابودی بنیادهای اقتصادی، منجر به اسلام زدایی نیز می شد.

۲- علت و چگونگی حمله نیروهای رژیم پهلوی به فیضیه با نزدیک شدن نوروز ۴۲ چه بود؟

امام به دلیل سیاست های رژیم پهلوی، اعلام عزای عمومی کرد. دیگر مراجع و علما نیز از او پیروی کرده اند. دوم فروردین ماه در جریان برگزاری مراسم عزاداری شهادت امام جعفر صادق (ع)، نیروهای ساواک و کماندوهای «شاه»، در لباس غیرنظامی به مدرسه فیضیه قم حمله کردند و عده ای از روحانیان را به شهادت رساندند یا زخمی کردند. آنان درهای حجره ها را شکستند و قرآن ها و کتاب ها را پاره کردند و به بیرون ریختند. حتی به مجروحان بستری شده در بیمارستان قم نیز حمله بردند و آنها را در بیمارستان دستگیر کردند.

۳- هم زمان با حمله به مدرسه فیضیه قم، رژیم پهلوی به کدام مکان مذهبی دیگر حمله کرد؟

مدرسه طالبیه تبریز

۴- هدف رژیم پهلوی از حمله به مدرسه فیضیه قم چه بود؟

ایجاد ارباب و وحشت

۵- واکنش رژیم پهلوی نسبت به ایراد سخنرانی امام در عصر عاشورای سال ۴۲ چه بود؟

مأموران رژیم امام خمینی را در خانه خودش دستگیر و به تهران منتقل کردند.

۶- دولت اسدالله علم چه برخوردی با تظاهرات مردم قم کرد؟

اسدالله علم به فرمان شاه دستور کشتار بی رحمانی مردم و دستگیری امام خمینی را صادر کرد. به همین سبب، با اعلام حکومت نظامی، تانکها و مسلسل های سنگین به خیابان آمدند. در قم، هواپیماهای نظامی بر فراز شهر به پرواز درآمدند. مأموران با محاصره تظاهرکنندگان آنها را مانند برگ پاییزی به زمین ریختند. تنها در یک کوچه تعداد ۳۲ نفر شهید و مجروح شدند. اجساد شهدا با کامیون های نظامی به مقصد نامعلومی حمل شد.

۷- مردم تهران چه واکنشی نسبت به دستگیری امام خمینی از خود نشان دادند؟

واکنش مردم تهران به دستگیری امام خمینی توسط در تهران، بازار تعطیل شد. مردم به سوی خیابان‌ها سرازیر رژیم پهلوی در خرداد ۴۲ چه بود و برخورد رژیم با آنها شدند.

در جنوب شهر تهران، دسته‌ای از تظاهرکنندگان به سمت ایستگاه رادیو حرکت کردند. با ورود گارد شاهنشاهی، قتل عام صدها نفر از مردم آغاز شد.

۸- دانشجویان دانشگاه تهران با شنیدن خبر چگونه بود؟

بعد از دستگیری امام خمینی، دانشجویان بلافاصله کلاس ها را تعطیل کردند و با شعار «مرگ بر دیکتاتور»، خواستار آزادی امام خمینی بودند که با نیروهای انتظامی مواجه شدند.

۹- مهم ترین اقدام های حکومت پهلوی پس از سرکوب و کشتار مردم در ۱۵ خرداد ۴۲ چه بود؟

رژیم پهلوی یاران امام خمینی را یکی پس از دیگری دستگیر و روانه زندان کرد و عده ای هم تبعید شدند و جوانمردانی چون طیب حاج رضایی و حاج اسماعیل رضایی که پیشتر تظاهرات مردم جنوب تهران بودند، پس از دستگیری و شکنجه های شدید تیرباران شدند

۱۰- با روی کار آمدن حسنعلی منصور بعد از علم، چه تغییراتی در عرصه سیاسی ایران به وجود آمد؟

نسل جدیدی از سیاستمداران قدرت را به دست گرفتند. آنها برخلاف پیشینیان خود، بیش از انگلستان، موافق و همسو با سیاست های آمریکا بودند.

۱۱- محمدرضا شاه در هفدهم فروردین ۱۳۴۳ با چه هدفی امام خمینی را آزاد کرد؟

با هدف جلب رضایت امام خمینی و ترس از رویارویی با قیامی دیگر

۱۲- امام خمینی از چه طریقی در جریان تصویب لایحه کاپیتولاسیون قرار گرفت؟

از طریق یکی از کارمندان دبیرخانه مجلس

۱۳- امام خمینی کاپیتولاسیون چه واکنشی از خود نشان داد؟

امام خمینی طی یک سخنرانی بسیار مهیج به شدت امریکا، اسرائیل و شاه را مورد حمله قرار داد.

۱۴- رژیم پهلوی پس از مخالفت امام خمینی با تصویب لایحه کاپیتولاسیون چه کرد؟

رژیم شاه در نیمه شب سیزدهم آبان ۱۳۴۳ امام خمینی را دستگیر و به فرودگاه مهرآباد تهران منتقل و به ترکیه تبعید کرد.

۱۵- حسنعلی منصور به وسیله چه کسی و به چه جرمی ترور شد؟

توسط محمد بخارایی یکی از اعضای هیئت های مؤتلفه به جرم خیانت به کشور و در جلو مجلس شورای ملی ترور شد.

خدا انگذار

با آرزوی توفیق برای شما دانش آموزان عزیز

دبیرستان مکتب الصادق – خادملو